

לעבודה שבלב זו תפלה (תענית ב'). **בזה"ק דאמר** (זח"ג קסח): **"אעא דלא סליק נהורי' יבטשון בי' ואנהיר גופא דלא סלקא בי' נהורא דנשמתא יבטשון בי' כו"ר** (כו"ר). **חומריותן וגסותן** (ל"ר). **וא"כ קאי על המוח ג"כ**. **ולהשפילה לעפר** (ע"ד). **ככתוב** (מדכתב "ולב" ובקרא תילים נא' יט' הוא "לב" מוכח ד"ככתוב" קאי אלפניו נבזה גו' וכ"ה לקמן בהדיא והוא תילים טו' ד'). **נאמר נשמה** (ברכות ס: ברכות השחר). **הנשמה הטהורה** (משא"כ נשמת רוח חיים שהיא נפש החיונית. יסוה"ת ד' ט', ע"ח נ' ח').

פרק בט אך עוד אחת צריך לשית עצות בנפשו' הבינונים אשר לפעמים ועתים רבים יש להם טמטום הלב שנעשה כאבן ולא יכול לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה. וגם לפעמים לא יוכל להלחם עם היצר לקדש עצמו במותר לו מפני כבודות שבלבו וזאת היא עצה היעוצה בזהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בנן עדן אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשול על חומריות שבגוף. ואף שמבין ומתבונן בשכלו בגדולת ה' אינו נתפס ונדבק במוחו כל כך שיוכל למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותן וגסותן והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור קדושת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אורה. ולזאת צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס ככתוב ולב נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו בבינונים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו. ועל נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת בי טהורה היא שנתת בי דייקא מכלל שהאדם עצמו אינו הנשמה הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה

לקוטי פירושים

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פענוחים

לעבודה שבלב זו תפלה: תענית ב, א.
בזהר הקדוש דאמר: זח"ג קסח, א: "אעא דלא סליק נהורי' יבטשון בי' ואנהיר, גופא דלא סלקא בי' נהורא דנשמתא יבטשון בי' כו"ר."
חומריותן וגסותן: לשון רבים. וא"כ קאי (לא רק על הלב, אלא) על המוח ג"כ, ש"אינו נתפס ונדבק במוחו כל כך שיוכל למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותן וגסותן" של המוח והלב. ולהשפילה לעפר: ע"ד.
ככתוב: מדכתב כאן "ולב", ובקרא (תילים נא' יט') הוא "לב" - מוכח דאין הכוונה "ככתוב ולב נשבר", אלא "ככתוב" קאי אלפניו: "ככתוב נבזה גו'". וכן הוא לקמן בפרקין בהדיא: "ונבזה בעיניו נמאס ככתוב". וכתוב זה ("נבזה בעיניו נמאס") הוא בתילים טו' ד'.

נאמר נשמה: ברכות ס, ב - ברכות השחר.
הנשמה הטהורה: משא"כ נשמת רוח חיים

אינו נתפס ונדבק במוחו . . . למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותן וגסותן: הטעם שלא אמר גם בריש פרקין ע"ד המוח (אלא רק ע"ד הלב) - אולי יש לומר, שבריש פרקין קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו', משא"כ כאן מפרש מאמר הזהר, ובהר פשיטא דמדבר גם ברשעים (אף - שגם בבינונים קאי, שלכן הביאו בנדו"ז), ולכן מוסיף כאן גם ע"ד המוח.

(שיעורים בספר התניא ע' 330 הערה 3)

הס"א שהיא היא האדם עצמו בבינונים: כלומר, בחיצוניות ובגילוי - חיות הגוף הוא מנפש הבהמית, אבל בפנימיות ובאמיתית - החיות היא מנפש האלקית, שלכן, כל איש ישראל אפילו קל

(1) עיין פי"ז.

שהיא נפש החיונית (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ט, ע"ח שער נ' פ"ח').

(1) ברמב"ם שם: "אין צורת הנפש הזאת . . . מכח הנשמה (נפש החיונית) . . . אלא מאת ה' וכו'". ובע"ח שם: "נפש של האדם מצד הד' יסודות אינו נקרא נפש אלא נשמת רוח חיים, שהיא הנותנת חיים גופני לגוף . . . ועל"י נפש האמיתית וכו'".

וכמאמר הלל (ויק"ר רפ"ד. הובא ר"ח ב' יא'. וצ"ע דשם אמר עלובה וכו' אנפשו ולא אגופו. וגם הלמוד הוא מקרא דגומל נפשו – משלי יא' יז! וואפ"ל דגופו דכאן הכונה על נה"ב המח' הגוף, דמדסיים דנכלל בקדושת נה"א, משמע דבצדיקים ל"ח אלא הגוף ונה"א! אאעכצ"ל^[72] הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאוה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי האסורים שהם נגר רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמש"ל נפ' יב). וזהו הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר דקאמר שם בויק"ר.

הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא בשר אדם. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לבד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו שהרע שהיה בנפש החיונית המלובשת בדמו ובשרו נתהפך לטוב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש בצדיקים. אבל בבינוני מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שמס"א המלובשת בדמו ובשרו לא נתהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו וא"כ הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאוה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי האסורים שהם נגר רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמש"ל נפ' יב). וזהו הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר

ואינו כפי' המת"כ בתיבת עלובה). ועני' (צע"ק דבטוי זה אינו במ"ר. ואולי מביאו לפי עלובה, שלא יפרשו חצופה ע"ד גטין לו:). כמו זר נחשב (ע"ד הושע ח' יב).

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים
וכמאמר הלל: ויק"ר רפ"ד². הובא בראשית
חכמה שער ב' (שער האהבה) פי"א.
וצ"ע³, דשם אמר עלובה וכו' – אנפשו
(נפשא עלובתא⁴), ולא אגופו. וגם הלימוד הוא
מקרא ד"גומל נפשו" – משלי יא' יז!
ואי אפשר לומר ד"גופו" דכאן ("העלובה . .
הוא גופו") הכונה על נפש הבהמית המח' הגוף –
דמדסיים ד" (הרע שהי' ב)נפש החיונית . . נכלל
בקדושת נפש האלקית . . בצדיקים", משמע,
דבצדיקים לא חשיב אלא הגוף ונפש האלקית!
אלא עכצ"ל דבמדרש רבה קרי נפשו ("נפשא
עלובתא") לחיות הגוף, שהוא נהנה מאכילה
ושתי', ועל' שייך לומר מתרחץ במרחץ דקאמר
שם בויק"ר⁴. ואינו כפירוש המתנות כהונה בתיבת
עלובה – נשמה העלובה מדרכי הגוף".
ועני': צע"ק – דביטוי זה אינו במדרש רבה
שם. ואולי מביאו לפירוש תיבת עלובה – שלא
יפרשו "חצופה", ע"ד גטין לו, ב⁵.
כמו זר נחשב: ע"ד הושע ח' יב' ("כמו זר
נחשבו").

2) ושם (ג): "גומל נפשו איש חסד, זה הלל הזקן . .
אמרו לו תלמידיו ר' להיכן אתה הולך, אמר להם לגמול
חסד עם הדין . . נפשא עלובתא כו". 3) ראה גם "לקוטי פירושים" כאן. 4) "גומל נפשו איש חסד, זה הלל הזקן . .
אמרו לו תלמידיו ר' להיכן אתה הולך, אמר להם לעשות מצוה . . לרחוץ בבית המרחץ . . איקונין של מלכים . .
מי שנתמנה עליהם הוא מורקן ושוטפן וכו". 5) ושם (ובפרש"י): "עלובה (חצופה) כלה שזינתה בקרב חופתה".

לקוטי פירושים
שבקלים מוכן למסור נפשו על קידוש השם², כי
נפשו האלקית היא אמיתית מציאותי, ורק שבאה
ע"י נפש הבהמית⁴.
(לקו"ש ח"י ע' 103 הערה 24. ח"י"א ע' 71 הערה 51)
כמאמר הלל הזקן . . לגמול חסד עם
העלובה ועני' הוא גופו: כמאמר הלל הזקן שהובא
בויק"ר³ הלשון הוא "לגמול חסד עם . . הדין נפשא
עלובתא". אבל כאן מקדים שבצדיקים הנשמה היא
האדם כו⁶, ועפ"ז מוכרח הפירוש שמפרש כאן
שהעלובה הוא גופו.
ואולי יש לתווד – שכאן קאי כשהי' (הלל)
במצב דאמירתו "אם אני כאן הכל כאן"⁷, ובויק"ר
קאי במצב דאמירתו "כשאני לעצמי מה אני"⁸ –
מאמר שהובא במשנה שהיא הוראה (גם) לרבים,
שאו שייך גם הוא לרבים.
(תניא בצירוף ח"מ וכו' ע' תקלס)

2) תניא פי"ח. 3) ראה אגה"ת פ"ו. קונטרס ומעין מ"ז. 4) ראה
גם לקו"ש ח"ד ע' 1206 ובהנסמן שם. 5) פל"ד, ג. 6) ל"ת
להאריז"ל בראשית. ועוד. 7) סוכה נג, א. 8) אבות פ"א מ"ד.

ורמשים כנ"ל (פכ"ד).
 וכמ"ש ואנכי (תילים
 כב' ז'). חטאת נעורים
 (ע"ד תילים כה' ז').
 ועייג"כ לקפמ"ב. ח"נ
 ע"ל ספ"ז). עיקר
 התשובה בלב ().
 כידוע ליודעים ().
 אמר דוד (נא' ה'). זה"ק
 להיות (זח"ג קעח).

מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש
 ואנכי תולעת ולא איש וגו' נוגם כשמתגברת בו נפשו
 האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת
 לאמיתו לגמרי מאחר שהולפת ועוברת אחר התפלה
 כנ"ל ספ"ג] ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת
 נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן
 וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה
 תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו
 בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן
 והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה
 בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום
 לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים
 להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר
 ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד. וגם מי שהוא נקי
 מחטאות נעורים החמורים ישם אל לבו לקיים מאמר
 זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם

לקוטי פירושים

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

ורמשים כנ"ל: פכ"ד.
 וכמ"ש ואנכי: תילים כב' ז'.
 חטאת נעורים: ע"ד תילים כה' ז'.
 ("חטאות נעורי"). ועייג"כ לקמן פמ"ב:
 "ובפרט אם הוטמאה בחטאת נעורי'
 כו". ח"נ – עיין לעיל ספ"ז.
 עיקר התשובה בלב:
 כידוע ליודעים:
 אמר דוד: בספרו (תילים) נא' ה'.
 זה"ק להיות: זח"ג קעח, א'.

ושם הוא למעלה מהזמן וכאילו פגם ונטמא היום ח"ו
 ממש: לשאלתו שלכאורה עפ"ז מה נפק"מ בין זמנים
 המסוגלים וקבועים לתשובה (ע"פ הוראת תורתנו תורת חיים)
 לכל השנה כולה, כיון שכאילו פגם ונטמא היום – אין מובן
 מה השייכות, שהרי זמנים הקבועים לתשובה פי' – שאז
 התשובה מתקבלת יותר וקלה יותר. אבל באמת גם בענין הפגם
 אין קושיא – שהרי מבורא בתניא על אתר שם, שכאילו פגם
 ונטמא – הוא באותו הדרגא והעולם שלא הגיעה לשם תשובתו
 או שאינה מספיקה לפי הדרגא שעומד בה היום, משא"כ
 בהדרגא שכבר עשה תשובה שלימה ונתקבלה.

(אגרות קודש זכ"ב ע' נח)

ואף שכבר עשה תשובה נכונה . . לא סליק בי' נהורא
 דנשמתא . . שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר . .
 ולכן אמר דוד וכו': דלכאורה זהו פלא – שאין דבר (עוון)
 המבדיל, ובכל זאת לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן
 מכריח זה מהכתוב: "ולכן אמר דוד (גם על עצמו) וחטאתי נגדי
 תמיד", גם לאחר ש'אמר "ולבי חלל", שאין לו יצה"ר, רע ועון, שזוהי מדריגת צדיק (כדלעיל פ"א), וא"כ,
 מוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדרי' הטוב עצמו, "תשובה עילאה יותר כו".

(שיעורים בספר התניא ע' 336 הערה 14)

אף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות והכל לפי
 מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום . . היום לא נתקבלה תשובתו . . או שרוצים להעלותו לתשובה
 עילאה יותר וכו': ענין זה שייך רק בדבר שבעת עשייתו הי' נחשב לחטא (ועכ"פ דבר שאינו "גלאט"), ולכן,
 "אף שכבר עשה תשובה נכונה" (עד שלא נשאר שום רושם מהפגם⁹), ה"ז רק לגבי מעמדו ומצבו הקודם, אבל

9 לא רק באופן שגם לאחר התשובה עדיין נשאר הפגם, אלא שלפי מצבו בהוה אין הפגם נראה, ואילו בעלותו לדרגא נעלית יותר ניכר גם
 פגם דק יותר, וכמו כהם ע"ג בגד, שבבגד פשוט אין שמים לב עליו, ובבגד משי ה"ז מקלקל הבגד. ובלשון חז"ל (שבת קיד, א)

לקוטי אמרים

ומודעת זאת (). הבל ורעות רוח (ע"ד קהלת א' יד'). וכמ"ש מי (תילים כה' ג'ד'). לכאורה צ"ל "וגו" קודם "נקי", כיון שאיזה תיבות בינתים. ועתוד"ה ונתן שבת קכח ע"א דרך הש"ס לקצר כו').

נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל ובפ"ו] ומודעת זאת כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות [ז] מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות רעות וכן בדבור ומעשה. עוד ישים אל לבו רוב חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בהר ה' נקי כפים וגו'

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים ומודעת זאת: .

הבל ורעות רוח: ע"ד קהלת א' יד' ("הכל – כל המעשים שנעשו תחת השמש", לא רק "רוב חלומותיו" – הבל ורעות רוח"). וכמ"ש מי: תילים כה' ג'ד'.

לכאורה צ"ל "וגו" קודם תיבת "נקי" ("מי יעלה בהר ה' וגו' נקי"), כיון שיש איזה תיבות בינתים⁸. ועיין תוד"ה ונתן שבת קכח ע"א: "דרך הש"ס לקצר כו"⁹.

(8) ראה גם "הערות ותיקונים בדא"פ": "ה' נקי – דילוג בל' הכתוב (תהלים כד, ג-ד)". (9) ושם: "ונתן הכסף וקם לו, אין הפסוק כן, אלא ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו, ודרך הש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר, כי ההיא וכו'".

לקוטי פירושים

כשמתעלה לדרגא נעלית יותר, אזי לא מספיקה ה"תשובה נכונה" שעשה בהיותו בדרגתו הקודמת, כיון שדנין אותו עתה (במדריגתו העליונה) על זה¹⁰, ולכן צריך לעשות תשובה על זה. משא"כ בדבר שבעת עשייתו לא הי' מלכתחילה נחשב לחטא, הרי גם בעלייתו לדרגא נעלית יותר שלגבי נחשב דבר זה לחטא¹¹, לא ייחשב דבר זה לחטא אצלו, כיון שבעת עשייתו לא הי' נחשב לו לחטא¹². ויש לומר באופן אחר – שאפילו כשהי' בשעת מעשה בתכלית השלימות, יתכן (צ"ל) ענין התשובה כשמתעלה א"כ לדרגא נעלית יותר, כי לגבי הדרגא היותר נעלית נדרשת עבודה באופן נעלה יותר, כיון שעבודתו הקודמת שהיתה בשלימות לגבי מדריגתו הקודמת – אינה בשלימות לגבי הדרגא היותר נעלית. וכמו במצות צדקה, שכאשר רכושו גדל, אינו יכול להסתפק בהסכום שנתן עד עתה, אף שבהיותו במצבו הקודם קיים בזה מצות הצדקה בשלימותה, אלא עליו ליתן צדקה לפי מצבו עתה¹³. וכיון שקיים התומ"צ הוא "פעולה נמשכת", ובלשון התניא¹⁴ "יחוד . . נצחי לעולם ועד", הרי, בעליית האדם למדריגה נעלית יותר, "לוקח" הוא גם התומ"צ שקיים בעבר, וכדי להעלות קיום התומ"צ שלפנ"ז – שלגבי מצבו עתה חסר בהשלימות שלהם – צ"ל ענין התשובה¹⁵.

(מלארי"ש ח"ד ע' 1197. ח"ה ע' 397. ח"כ ע' 167. חז"ה ע' 16 ואי"ך והערה 23)

לא נתקבלה תשובתו: מה ששואל בהכתוב שאפשר לתשובה שעדיין לא נתקבלה, ובאגה"ת פרק י"א שבלי שום ספק וס"ס בעולם השי"ת רב לסלוח – אין בזה סתירה, שהרי באגה"ת שם מסיים, שתנאי ישנו שקודם לבקשת סלח לנו מקדימים לבקש והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, אלא שכיון שזהו ביד האדם, כוונתי באותה שעה להחליט שלא ישוב עוד לכסלה וכו' שזהו תנאי שלימות התשובה, הרי אין שום ספק כלל שיעשה ככה, השי"ת רב לסלוח.

(אגרות קודש ח"י"ס ע' שפח)

"ת"ח (דוקא) שנמצא רב על בגדו כו'". (10) ראה פע"ח שער התפילין פ"י. שער הגלגולים הקדמה כב. שער הכוונות ענין סעודת שחרית של שבת בסופו. (11) ראה יומא פ', א. (12) וע"ד הענין דהיתירא בלע (להעיר משו"ע אדה"ו סתנ"א ס"ג בהגהה). וראה תשובת הצ"צ (ח"מ ס"ו) לענין עדות, דאנו דנין לפי מה שהוא עכשיו יומשך מה שיומשך. (13) ראה כתובות סו, סע"ב ואילך. (14) פכ"ה (לב, א). (15) דוגמא בנגלה ובהלכה לשני האופנים: עני והעשיר – בנוגע לקרבן עולה ויורד שלו (רמב"ם (הל' שגגות פ"י ה"י) הל' מחוסרי כפרה פ"ה ה"ט: דאשמו – כמצבו בעת הקרבתו, דשאר קרבנותיו – אינו משתנה מכפי שנקבע בעת הקרבת האשם).

לקוטי אמרים

מ"מ הגהות והערות קצרות
קעה

בניינים (בעה"ש כמה דוגמאות בשני יודי"ן).
ככתוב (תילים טו' ד').
כמוז"ל לעולם (ברכות ה').
שנאמר רגזו (תילים ד' ה').
ככל השמות שקראו לו חכז"ל (קאי א"וכו" ולא א"רע כו"),
כי לע"ע לא מצאתי "משוקץ ומתועב" איצה"ר. רע רשע מנוול – סוכה נב' ושם בטוי משוקץ ומתועב – יבמות סג: ועיי"ע כמה כנויים ליצה"ר בערה"כ לבעה"מ סה"ד).
כמ"ש אני (מלאכי ג' ו').
במ"א שזהו ().

ואינון סטרין בישין אתיין ומתדבקן ביה ומודעין ליה בחלמא מילין דעלמא וכו' ולזמנן דחייבן ביה ואחזיאו ליה מילי שקר וצערין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזהר ויקרא נד' כ"ה ע"א וע"ב ע"ש באריכות. והנה כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעינו בספרים להיות לבו נשבר בקרבו ונבוה בעינו נמאס ככתוב בתכלית המיאוס ולמאס היו ממש הרי בזה ממאס ומבוה הס"א ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה. וגם ירעים עליה בקול רעש ורוגז להשפילה כמאמר רז"ל לעולם ירגזו אדם יצ"ט על יצה"ר שנאמר רגזו וגו' דהיינו לרגזו על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו' ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת עד מתי תסתיר לפני אור א"ם ב"ה הממלא כל עלמין היה הוה ויהיה בשוה גם במקום זה שאני עליו כמו שהיה אור א"ם ב"ה לבדו קודם שנברא העולם בלי שום שינוי כמ"ש אני ה' לא שנית כי הוא למעלה מהזמן וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים דכולא קמיה כלא ממש באמת בבחי' ראייה חושית. 74 והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושית ולא בחי' שמיעה והבנה לבדה כמ"ש במ"א שזהו שרש כל העבודה והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל

לקוטי פירושים

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

בעניינים: בערוך השלם¹⁰ הובאו כמה דוגמאות לתיבה זו בשני יודי"ן.
ככתוב: תילים טו' ד'.
כמאמר רז"ל לעולם: ברכות ה, א.
שנאמר רגזו: תילים ד' ה'.

ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל: קאי א"וכו" (שמוסיף לאחרי "רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול"), היינו, שיש עוד שמות (שלא הזכירם כאן) שקראו לו חז"ל, ולא אשמות שהזכיר כאן "רע כו", כי, לעת-עתה לא מצאתי "משוקץ ומתועב" איצה"ר. בשם

"רע" "רשע" "מנוול" – נקרא היצה"ר בסוכה נב, א ושם¹¹. הביטוי משוקץ ומתועב – נמצא ביבמות סג, ב, אבל לא בנוגע להיצה"ר. ועיין עוד כמה כנויים ליצה"ר בערכי הכינויים לבעל המחבר סדר הדורות¹².

כמ"ש אני: מלאכי ג' ו'.

במ"א שזהו: .

לומר לו אתה רע ורשע . . ומנוול וכו' ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת: אם נפרש תיבת "באמת", ש"כל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל" הם אמת – צ"ע מאי קמ"ל. וכנראה הפירוש הוא שתיבת "באמת" קאי על מ"ש לפניו: "לומר לו אתה רע ורשע . . באמת" (והתיבות "ככל . . ז"ל" הם מאמר המוסגר). היינו, לומר לו אתה רע באמת ורשע באמת וכו' – דלא (כבשרשו) כמשל הזונה שבסוף הפרק, וזה מוכרח להצלחת הביטוש.

(שיעורים בספר התניא ע' 341)

¹⁰ ערך ענין עניינא. (11) ושם: "הקב"ה קראו רע . . צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו . . אם פגע בך מנוול זה וכו'" (ושם נקרא גם בשמות נוספים: ערל, טמא, שונא, מכשול וכו'). (12) ושם (ערך יצה"ר): חדש (הרשע מחדש בכל יום עמל ואון), עושר (אין רע אלא עושר), צער וצרה, תאוה.

לקוטי אמרים

בס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הס"א אף שיש בה חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות אומות העולם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול החשך מפני האור הנשמי רק שלגבי קדושת נפש האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה להשפילה ע"י שפלות ונמיכות רוחו ונבזה בעיניו נמאס ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא בטילה ונדרחית כביטול החשך מפני אור הנשמי. וכמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו

לחושך שאין בו שום ממשות כלל (גם להשיטה דחשך בריאה בפ"ע - גם העדר האור נקרא חשך). שבישראל כנ"ל (פ"ו ז'). הקדושה כנ"ל (פכ"ב). מ"ש משם (ירמי' מט' טז' או עובדי' א' ד'). עלפכ"ז שהוא מעובדי'). אמרו כי (במדבר יג' לא'). א"ת כו' (ערכין טו' ע"פ גירסת התוס'). הפי' בא"ת זה עיין עה"ש בעל).

לקוטי פירושים

חושך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור: מה שהאור דוחה את החושך ובאופן דממילא - הוא בעיקר בהענין ד"העדר האור" שבו, כמ"ש כאן "שאין בו שום ממשות כלל (ולכן) וממילא נדחה מפני האור"; אבל בירור המציאות דחושך - הוא ע"י גילוי שורש החושך עצמו (שלמעלה מאור) "שביכלתו לעשות גם עצם החושך לאור"¹⁶.

(לקו"ש ח"ט ע' 353 הערה 11)

וכמו שמצינו . . גבי מרגלים וכו': יש לומר, שכוונת אדה"ו בזה שמביא הדוגמא ממרגלים היא גם (לרמוז) שהתועלת הבאה ע"י הביטויים היא לא רק כשהביטוי הוא מצד זה ש"הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק", היינו, שהוא בדרגא כזו שנוגע לו הריחוק [וכמ"ש לפנינו] "ירעים עלי' וכו' אתה רע ורשע וכו' עד מתי תסתיר וכו'", שזוה משמע¹⁷ שהמדובר הוא בזה שנוגע לו הריחוק מה'], אלא גם במי ש(בגלוי) אינו מאמין ביכולת ה' (כמו המרגלים "שלא האמינו ביכולת ה'") - גם הוא, כשנכנע ע"י ביטוי גשמי וכיו"ב, מתגלית פנימיותו, כמו במרגלים, שההכנעה היתה (לא מצד זה שהם מרוחקים מאלקות, כי אם) מצד זה ששמעו דברים קשים ש"כמדבר הזה יפלו גריכם וגו"¹⁸.

(לקו"ש ח"ט ע' 124 הערה 20)

16) אמ"ב שער הציצית פט"ז (יר"ד, סע"ב). 17) ו"ל שלא כן הוא, שהרי ממשיך שם שזה "יועיל לנפשו האלקית". 18) אבל גם בזה י"ל שלא כן הוא, שהרי מקדים בתניא "שאמר להם איך שקצף ה' עליהם".

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פענוחים להוכיח מכאן שחושך הוא רק העדר האור, ולא בריאה בפ"ע, כי, גם להשיטה דחושך הוא בריאה בפ"ע⁽¹³⁾ - גם העדר האור נקרא חושך.

שבישראל כנ"ל: פ"ו ז'.

הקדושה כנ"ל: פכ"ב.

מ"ש משם: ירמי' מט' טז', או עובדי'

א' ד'. ועיין לעיל פכ"ז: "מ"ש אם תגביה

כנשר וגו' משם אורידך נאם ה'", שהוא

מעובדי', ולא מירמי' ששם נאמר "כי

(במקום "אם") תגביה כנשר וגו'".

אמרו כי: במדבר יג' לא'.

אל תקרי כו': ערכין טו, א - ע"פ

גירסת התוס'¹⁴. הפירוש ב"אל תקרי" זה

("אל תקרי ממנו אלא ממנו") - עיין ערוך

השלם ערך בעל¹⁵.

13) שמו"ר פט"ו, כב. לקח טוב בראשית

בתחלתו. חזקוני בראשית א, ב. חדא"ג

מהרש"א תמיד לב, א. וראה ג"כ ירושלמי

ברכות פ"ח ה"ו (הערת רבינו בסה"מ תש"ח ע'

239. עיי"ש). 14) משא"כ ברש"י בסוטה לה,

א: "אל תקרי (ממנו אלא ממנו) לא גרס, שאין

הפרש קרי' בן ממנו הנאמר על יחיד שנדברים

עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן".

15) ושם (לאחרי אריכות השקו"ט), שצ"ל:

"ממנו לא נאמר אלא ממנו . . ממנו משמע מידון, ממנו דגוש משמע כלפי מעלה".

אמרו הננו (יד' מ'). לכאורה פשט הכתובים כי חזק גו' אמרו המרגלים וכל העם הסכימו עמהם באמרם – יד' ג' – ולמה גו' לנפול בחרב גו'. והננו ועלינו אמרו העם אחרי מות המרגלים במגפה – ובטושו"ע או"ח סתק"פ שהתחיל עונשן מיד

ומתו בז' או ב"ז באלול – אבל בכ"ז לא הי' בזה אות ומופת "על זה" היינו על היכולת לכבוש לא' מלכים). ע"ז (ע' הערה שלפ"ז). מאמינים בני מאמינים (ע"ד שבת צז').

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

לקוטי פירושים

אמרו הננו: במדבר יד' מ'.
לכאורה, פשט הכתובים הוא ש"כי חזק גו'
אמרו המרגלים, וכל העם הסכימו עמהם, באמרם
(יד' ג') "ולמה ה' מביא אותנו גו' לנפול בחרב גו'".
ו"הננו ועלינו" – אמרו העם אחרי מות המרגלים
במגפה¹⁶. ובטושו"ע או"ח סתק"פ איתא, שהתחיל
עונשן מיד (בתשעה באב), ומתו בז' או ב"ז
באלול¹⁷. אבל, אף שראו שמתו המרגלים במגפה,
בכל זאת שואל אדה"ז "מאין חזרה ובאה להם
האמונה ביכולת ה' (לכבוש לא' מלכים), הרי לא
הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים" –
כי לא הי' בזה (שמתו המרגלים במגפה) אות ומופת
"על זה", היינו, על היכולת לכבוש לא' מלכים¹⁸.
על זה: עיין הערה שלפ"ז.
מאמינים בני מאמינים: ע"ד שבת צז', א .

מפורש בתורה גבי מרגלים . . . שלא
האמינו . . . ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו'
ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי
לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על
זה בנתיים רק שאמר להם איך שקצף ה'
עליהם וכו': מה שהעיר מהא דמפורש בקרא
(במדבר יד, לז) "וימותו האנשים כו' במגפה" –
הנה: זה שסיבת חזרת האמונה הי' הדיבור הקשה,
ולא ענין אחר, הוא – כלשון אדה"ז – "מפורש
בתורה", וכמש"נ (שם, לט) "וידבר משה את
הדברים האלה גו' ויתאבלו גו'", ולא שהראה להם
עוד מה. ושלשת הפסוקים לר"לח – הם מאמר
המוסגר (כדי לסיים ספור הנעשה במרגלים
עצמם). וכמש"כ בתרגום יב"ע שהי' זה בשבעה
באלול. וכ"ה בסוף מגלת תענית. ונפסק הלכה
למעשה בטושו"ע או"ח סתק"פ (אלא שגירסתם
בי"ז באלול¹⁹).

ועיי"ש בב"ח שנדחק הב"י "שמיד נשתרבב
לשונם כו' והיו מתמצים בחולאים רעים עד ז'
באלול". אבל, גם להב"י, פסוקים הנ"ל מספרים
מה שהי' באלול, היינו זמן רב לאחר חזרת
האמונה, שהרי בהם מדובר ע"ד מיתתם כו'
ולא שירבבו הלשון. ועכצ"ל שהוא מאמר המוסגר.
ובכל אופן, לא קאי אדה"ז בשיטת הב"י –

דא"כ, ראו מיד איך נשתרבב לשונם והתחילו החולאים, וג"ז הוא "אות ומופת".

ולהעיר, שפי' הב"י הוא ע"פ המכילתא²⁰ ש"הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום והכשרין כו'", אבל לפי

16 שם, לז ("וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה"). ולאח"ז (שם, מ) – "הננו ועלינו".
17 בטושו"ע שם: "בי"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ במגפה". ובמג"א: "במ"ת ובכל בו ובה"ג גרסי' בשבעה באלול מתו מוציאי כו'. וכן הוא בתשו' הרא"ש ובב"י. ולכן צ"ל דט"ס נפל בש"ע". ובב"י לטור שם: "שעונשן של מרגלים הי' שמיד נשתרבב לשונם . . . והיו מתמצים בחולאים רעים עד ז' באלול". 18 ראה גם "לקוטי פירושים" כאן.

עד מתי (יד' כז' כט' לה.) כדכתיב (יד' לט').
בזה"ק (זח"ב קסג: הובא לקו"ת ד"ה נחש הנחשת. "עי' לקו"ת ע"פ אחרי ה"א תלכו כו' מנסה לדעת ע"ש – צ"צ").

רוחה ונבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה הס"א מממשלתה ונבהותה ונסות רוחה וישראל עצמן הם מאמינים. ומוזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הס"א לבדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם מאמינים כו' וגם הס"א עצמה אין לה ספיקות כלל באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה להרבות שכרו כפיתויי הזונה לבן המלך בשקר ומרמה ברשות המלך כמ"ש בזה"ק:

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

עד מתי: יד', כז', כט'. לה'.
כדכתיב: יד' לט'.

בזה"ק: זח"ב קסג, א – הובא בלקו"ת חוקת ד"ה נחש הנחשת¹⁹. "עי' לקו"ת ע"פ אחרי ה"א תלכו כו' מנסה לדעת ע"ש²⁰ – הגהת הצ"צ²¹.

לקוטי פירושים

הספרי²¹ ש"הכשרים מתמצים על מטותיהם מש"א"כ הרשעים" – אין לומר שהמרגלים יהיו מתמצין כו'. ולפי הספרי צ"ל שכאן מתו מיד – או שגם לשונם לא נשתרבו מיד²². וגם זהו – בדא"ג – יסוד אדה"ז בתניא.

(אגרות קודש ח"י ע' רנד. לקו"ש ח"י ע' 46 הערה 23)

מפורש בתורה גבי מרגלים: במאה שערים (כו, א)²³ משמע דגם המרגלים עצמם אמרו הננו ועלינו גו', כי אין שם תיבת גבי מרגלים, עיי"ש.

(אגרות קודש שט)

19) ושם (סא, סע"ד ואילך): "כמשל הזונה עם בן המלך המבואר בזהר (תרומה דקס"ג ע"א) שכל רצונה וחפצה שלא לציית אותה ובה תתענג יותר שתהא אהובה למלך מש"א"כ כשמפתה אותו ותוכל לו אין זה רצון המלך" – ולהעיר מהשינויים מהערת רבינו בספ"ט (לעיל ע' פ). 20) ושם (פ' ראה יט, ג), בביאור "הטעם שהנסיגות מביאין את האדם לידי דעת, כי . . . הגם שירדו בהסתר פנים . . . מוסתר בהם חיות אלקי . . . יסודתו בהררי קדש ממקום גבוה מאד נעלה . . . וכשעומד אדם בנסיון . . . יוצא אור וחיות ה' מהעלם אל הגילוי . . . וזהו אחרי ה' תלכו . . . בחי' אחוריים שהוא כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר פני, כמו האב המסתיר א"ע מבנו בכדי שהבן ירדוף אחריו ויתגלה חכמת הבן ודעתו החזקה שיבין שההסתר אינו אמיתי אלא רק בכדי שיקשנו בחפש מחופש וכו'". 21) נדפסה בקיצורים והערות לספר התניא ע' לו.

21) שם. פרש"י שם. 22) וי"ל שגם להמכילתא אין מוכרח לומר שנשתרבו מיד, כי אם רק שנצטערו זמן – עד חודש ימים, וילמוד סתום מן המפורש בשלו. ועפ"ז יש לקשר: להטור (ואדה"ז?) שמתו ב"ז – עפ"ז החודש ימים מתחיל לא מיד, מש"א"כ להב"י דמתו בז' – צ"ל שמיד נשתרבו לשונם. 23) נדפס גם במאמרי אדה"ז על מארו"ל ע' לב.